

Grijsgedraaid

Ann Peuteman

Grijsgedraaid

WAAROM WE BANG MOETEN ZIJN
OM OUD TE WORDEN

Uitgeverij
**VRJ
DAG**

Voor Billy, die heeft beloofd me nooit een strobreed in de weg te leggen. Al word ik honderd jaar.

‘De angst voor de ouderdom! O God... O God... Zó oud te worden, zó af te wachten, zo langzaam de dingen te zien voorbijgaan... Het benam hem de adem en hij rilde en hij sloot het raam.’

(Louis Couperus, 'Van oude mensen, de dingen, die voorbijgaan')

Inhoud

Woord vooraf	11
Eva Bal (80): ‘Ik ben niet langer degene zonder wie het feestje niet doorgaat’	15
Hoofdstuk I In de portemonnee	21
<i>Ten eerste: ‘Wat zal ze met al dat geld doen? Meenemen in haar graf?’</i>	24
<i>Ten tweede: ‘Daar gaat mijn erfenis!’</i>	28
<i>Ten derde: ‘Juwelen heeft een mens niet nodig’</i>	31
<i>Ten vierde: ‘Wat voor een dictatuur is dit eigenlijk?’</i>	34
<i>Ten vijfde: ‘Na het journaal moet de kachel uit’</i>	38
<i>Zo kan het ook</i>	41
Jozef Dhont (94): ‘Ik mis haar zo dat ik me soms inbeeld dat ze naast me ligt’	43
Hoofdstuk II Achter het stuur	51
<i>Ten eerste: ‘Zo’n slakkengang is levensgevaarlijk’</i>	54
<i>Ten tweede: ‘Nooit hebben ze het gevoeld’</i>	59
<i>Ten derde: ‘Met hun autosleutels geven ze hun vrijheid af’</i>	63
<i>Zo kan het ook</i>	69

Paula D'Hondt (92): 'Zouden er echt mensen bestaan die gelukkig en uitbundig oud worden?'	71
Hoofdstuk III Tussen de lakens	79
<i>Ten eerste: 'Waar heb je anders een man voor?'</i>	81
<i>Ten tweede: 'Alsof we weer zestien zijn'</i>	86
<i>Ten derde: 'Een erectie hoeft niet gênant te zijn'</i>	90
<i>Ten vierde: 'Terug in de kast'</i>	95
<i>Zo kan het ook</i>	99
Liliane De Schepper (84): 'Ik ben al heel erg lang geen kind meer'	101
Hoofdstuk IV Tussen vier muren	109
<i>Ten eerste: 'Er dient zich een catastrofe aan'</i>	112
<i>Ten tweede: 'Patiëntenrechten zijn niet veel waard als je de tachtig voorbij bent'</i>	116
<i>Ten derde: 'Dubbel zoveel personeel zal niets veranderen'</i>	122
<i>Ten vierde: 'Bij mijn zoon intrekken? Zot zou ik ervan worden'</i>	127
<i>Zo kan het ook</i>	130
Simonne Willems (93): 'Mensen doen soms alsof ik dement of tureluurs ben'	133
Hoofdstuk V Door de maag	139
<i>Ten eerste: 'Dat ze hun exotische broel zelf opeten'</i>	142
<i>Ten tweede: 'Een hoge bloeddruk? Hartproblemen? Heb ik allemaal al'</i>	148
<i>Ten derde: 'Levenslust zit niet in een pilletje'</i>	152
<i>Zo kan het ook</i>	155

Fons Verplaetse (89): 'Of ik mijn eigen geldzaken nog beheer? Wat een vraag is dat nu weer?'	159
Ten slotte Op de barricaden	167
Dankbaar	171
Literatuurlijst	175

Woord vooraf

Op een dag komen ze je huis binnen. Ze nemen je rijbewijs in beslag en brengen je oude Volvo naar een opkoper. Je moet een document ondertekenen waardoor je het beheer van je bankrekeningen en beleggingen afstaat. Weiger je dat, dan worden je financiën in handen gegeven van een advocaat die je van haar noch pluimen kent. Koken wordt je verboden. In plaats daarvan krijg je elke dag een warme maaltijd aan huis geleverd. Altijd weer ontzettend voedzaam en gezond. Voor jou geen in roomboter gebakken steak, frieten of pizza meer. Iemand neemt de inhoud van je bescheiden wijnkelder mee, want alcohol kun je ook beter niet meer hebben. Aangezien niemand bereid is een pakje sigaretten voor je te kopen, kun je die dagelijkse sigaret wel vergeten. Seks is al helemaal uit den boze. Wil je nog vrijen, dan moet je dat zo stil en snel mogelijk doen. Er kan immers elk moment iemand binnenkomen. De misdaad die zo'n straf legitimeert? Je bent de tachtig voorbij. De beulen of rechters die je al die beperkingen opleggen? Allemaal mensen die je tegen jezelf willen beschermen.

U denkt dat ik te veel Netflix heb gekeken? Toch niet. Dit is een werkelijkheid waarmee ik de voorbije jaren telkens opnieuw werd geconfronteerd tijdens reportages voor *Knack*. Op ronde met thuisverpleegkundigen, op bezoek in woonzorgcentra, ziekenhuizen en dagverblijven, tijdens lezingen voor seniorenclubs en lange gesprekken met hoogbejaarde politici,

zakenlieden en academici. Die verhalen belandden ook in mijn postvakje, waar verder haast nooit meer een geschreven brief in wordt gedropt. In beverig handschrift meestal, maar wel volgens de regels van de kunst.

Stuk voor stuk hebben die mensen me een inkijk gegeven in wat ouder worden voor hen zo moeilijk maakt. Ze getuigden over de rollende ogen en minzame blikken telkens als ze hun mond opendoen. Ze vertelden me over al het werk dat hun uit handen is genomen tot ze niets meer hadden om zich mee bezig te houden. Ze lieten me brieven zien van hun bewindvoerder, de verkoopakte van het huis waar ze hun hele volwassen leven hadden gewoond en de euthanasiepapieren die ze alvast hadden ingevuld.

Haast allemaal waren ze zo'n veertig jaar ouder dan ik nu ben. En stuk voor stuk grepen hun verhalen me naar de keel. In 2060 zullen er in België 1,2 miljoen tachtigplussers leven en als het goed is, zal ik daar een van zijn. Daar ben ik bang voor. Doodsbang. Niet zozeer voor de kwalen, de aarzelende benen, de bevende handen en het getekende gezicht. Nee, ik ben bang dat ik dan niet meer zal weten waarom ik 's morgens moet opstaan omdat alles wat ik zo fantastisch aan het leven vind me – met de beste bedoelingen – zal zijn afgenomen. Dat ik niet meer in mijn auto zal mogen stappen als het me uitkomt. Dat ik niet langer in een opwelling zal kunnen besluiten om een paar dagen te verdwijnen. Dat ik niet zal mogen roken, terwijl ik me heb voorgenomen daarmee te herbeginnen als ik de tachtig haal. Dat ik me met mijn lief in het bezemhok van het rusthuis zal moeten verschansen om ongehinderd te kunnen vrijen. Dat ik mijn zoon om geld zal moeten vragen om een nieuwe jurk te kopen. Dat ik me nooit meer uit de wereld

terug zal kunnen trekken omdat de deur altijd moet blijven openstaan. Maar vooral dat niemand me ooit nog naar mijn mening zal vragen.

Het is ondertussen al vele jaren geleden dat ik wijlen Maria Rosseels, een schrijfster en journaliste die ik enorm bewonderde, aanschreef met de vraag of ik haar mocht interviewen. Ze was toen net de tachtig voorbij en dook nooit meer in de media op. Dat zou zo blijven. Binnen de week kreeg ik, in een elegant handschrift op dik briefpapier, een vriendelijke maar kordate afwijzing in de bus. Ze had in haar leven al genoeg gezegd, schreef ze. Niemand zat nog op haar mening te wachten. Grijsgedraaid was ze. Het was mijn toenmalige – en tevens eerste – hoofdredacteur, Lode Bostoën, die me uitlegde wat zijn oud-collega daarmee bedoelde. 'Het is als met een langspeelplaat', zei hij. 'Jarenlang is elke aanleiding goed om ze uit de kast te halen en op te zetten. Opnieuw en opnieuw en opnieuw. Eerst is zo'n plaat een revelatie, vervolgens een vaste waarde en uiteindelijk een klassieker. Maar dan, zonder enige waarschuwing, gaat de muziek vervelen. De plaat is grijsgedraaid en wordt steeds minder uit de kast gehaald. Dat is nergens meer voor nodig, want iedereen weet toch allang hoe ze klinkt. Zo is het ook Maria vergaan. Grijsgedraaid voelt ze zich. Als een oude, krakende langspeelplaat.'

Net zoals Maria Rosseels en Lode Bostoën, die ondertussen allebei zijn overleden, behoren de tachtigers en negentigers van vandaag tot de zogenaamde stille generatie. Als kinderen moesten ze zwijgen als de volwassenen spraken en later vonden ze het vanzelfsprekend om te luisteren naar de onderwijzer, de dokter en de notaris. Maar de lichten bejaarden die er nu aan komt, is veel mondiger. Voor een stuk zal dat hen

minder kwetsbaar maken, maar ook zij zullen op een bepaald moment hulpbehoevend en dus afhankelijk worden. Net als de generatie na hen: mijn generatie. Voor het zover is, moeten we er op de een of andere manier voor zorgen dat het leven van ouderen er anders uitziet. Het is niet omdat je perfect weet hoe een langspeelplaat klinkt, dat het geen weldaad kan zijn om ze af en toe nog eens in alle rust op te leggen. Ook al kraakt ze nog zo luid.

*Ann Peuteman
2 januari 2019*

Eva Bal (80): 'Ik ben niet langer degene zonder wie het feestje niet doorgaat'

'Als je jong bent, hoor je er vanzelf bij. Op mijn leeftijd moet je daar meer moeite voor doen. Dat heb ik eigenlijk pas kortgeleden, zo rond mijn tachtigste verjaardag, onder ogen gezien. Je bent oud en dus ook out. Heel bevreemdend is dat. Vooral omdat ik zelf nooit zo naar de wereld heb gekeken. Voor mij hoort iedereen er altijd bij. Dat vind ik vanzelfsprekend. In mijn biotoop, de theaterwereld, wordt het zelfs als een verrijking gezien dat verschillende generaties samen aan een voorstelling kunnen werken.

Vandaar dat het me zo verbaasde dat ik er plots niet meer bij leek te horen. Het was alsof er iemand binnenkwam die zei: "Nu is het afgelopen, Eva." En dat was dat. Het begint met mensen die anders met je omgaan. Eerst nog heel subtiel, maar gaandeweg steeds opvallender. Je stapt de bus in en iemand gaat staan zodat jij kunt zitten. "Hè? Waarom doet-ie dat?" denk je. Of je staat op een receptie met een glas cava in je hand, zoals je altijd al hebt gedaan, en iemand komt je begroeten en vraagt hoe het met je is. Maar nog voor je een antwoord hebt kunnen verzinnen, gaat hij er alweer vandoor in de richting van mensen die boeiender zijn. Dus sta je daar alleen. Omdat je niet langer interessant bent.

Het helpt ook niet dat alles tegenwoordig trager gaat. Ik doe er langer over om op een vraag te antwoorden, mijn auto-

sleutel uit mijn handtas te halen of mijn jas aan te trekken. Dat gebeurt zonder dat je het ziet aankomen. De ene dag rende ik nog de trappen af, de volgende dag moest ik me aan de leuning vasthouden om veilig beneden te raken. Maar ik kan het nog wel allemaal, en dat is uiteindelijk het belangrijkste.

Die traagheid moet je gewoon aanvaarden. Al is het gevolg wel dat allerlei mensen zich met je beginnen te bemoeien. "Ik pak je jas wel even", zeggen ze dan. "Ga jij vast naar de auto. En wees vooral voorzichtig." Gaan we ergens heen, dan beginnen de anderen vaak onderling af te spreken met wie ik kan meerijden. Dat vinden ze toch een beter idee dan dat ik zelf rij. (*lacht*) Hoe ouder je wordt, hoe meer andere mensen ervan overtuigd raken dat zij beter weten wat goed voor je is. Ook mijn kinderen. Zij proberen me steeds vaker te sparen. Dan spreken ze af om me bepaalde dingen niet te vertellen omdat die me ongerust zouden kunnen maken. Dat denk ik tenminste. "Laat ma maar in het ongewisse. Dat is beter voor haar en dan kan ze lekker rusten." Daardoor zijn er steeds meer geheimen waar je geen deel van uitmaakt. Al merk ik meestal wel dat er iets aan de hand is omdat de kinderen veelbetekenende blikken uitwisselen of elkaar onopvallend seintjes geven. Dat is natuurlijk heel goed bedoeld, en ik erger me er ook niet aan. Mijn kinderen en kleinkinderen zijn ontzettend lief voor me en dus laat ik het allemaal gebeuren.

Wat ik wel moeilijk vind, is dat je op mijn leeftijd nergens meer voor honderd procent bij kunt zijn. Onherroepelijk is dat. Tot een paar jaar geleden werkte ik nog in de Kopergieterij, het kinder- en jeugdtheater dat ik destijds - met de hulp en inspiratie van mijn man - heb opgericht. Nog altijd ga ik er geregeld heen, om jonge docenten te coachen, bijvoorbeeld, met kinderen te werken of een voorstelling te bespreken. Ik zou het niet anders willen - mijn ziel ligt daar. Maar sinds mijn

pensioen speel ik er geen prominente rol meer. Nooit meer zal ik nog de mooiste voorstelling maken, nooit meer zal ik nog het gevoel hebben dat ik echt nodig ben. De mensen zijn wel allemaal heel lief en ze nemen me er ook altijd bij, maar het voelt toch anders dan vroeger. Zo rond mijn tachtigste verjaardag was er bijvoorbeeld een etentje voor alle medewerkers van de Kopergieterij die in die periode jarig waren geweest. "Ga jij ook graag mee, Eva?" vragen ze dan. "Of laat je het maar?" Ze willen natuurlijk niet dat ik me verplicht zou voelen, maar wat een verschil met vroeger is dat. Toen was het vanzelfsprekend dat ik erbij zou zijn en wilden ze zelfs absoluut dat ik meeging. Maar ik ben niet langer degene zonder wie het feestje niet doorgaat.

Wat ook opvalt, is dat mensen me tegenwoordig soms minzaam behandelen. Vaak zijn ze ook overdreven begripvend. Doe ik mijn mond open, dan is er altijd wel iemand die daar de aandacht op vestigt. "Hebben jullie gehoord wat Eva zei? Dat is toch ook wel belangrijk." Even kijken de anderen, die helemaal opgingen in hun conversatie, dan verstrooid op. Soms zie ik de blikken zelfs heen en weer gaan over de tafel. Meestal zeg ik daar niets van. Ik probeer niemand te bruuskieren, want ik wil er natuurlijk bij blijven horen. Als ik mensen irriteer, zullen ze me de volgende keer misschien niet meer meevragen. Dus bijt ik steeds vaker een stuk van mijn tong af wanneer ik het ergens niet mee eens ben. Als ik nog maar merk dat mensen elkaar veelbetekenend aankijken of met hun ogen rollen als ik iets zeg, trek ik me meteen terug. Dan luister ik, zwijg ik en knik ik af en toe bevestigend. Jonge mensen, die nog niet hoeven leren loslaten, zullen dat wel vreemd vinden. Maar het is niet iets wat van de ene dag op de andere gebeurt. Het is een heel geleidelijk proces en dus krijg je de tijd om er gaandeweg aan te wennen. Bovendien worden je

scherpe randjes er vanzelf afgevijld naarmate je ouder wordt. Daardoor is het alsmaar gemakkelijker om de mensen om je heen met zachte handen te benaderen. Bij mij is dat toch zo.

Het is ook niet dat mensen akelig tegen me doen. Integendeel, ze zijn net heel erg aardig. Ze beseffen vast niet dat ik me voor hen inhou, en dat hoeft ook niet. Als dat is wat ik moet doen om er nog bij te mogen horen, heb ik het er graag voor over. Ik verkies die rol boven een scenario waarbij ik helemaal aan de kant sta. De Kopergietery is nu eenmaal wat ik ben. Daar kom ik nog altijd thuis. Al ben ik daarnaast natuurlijk ook nog moeder, grootmoeder en echtgenote. Mijn man is sinds een paar jaar niet meer zo mobiel. Dat maakt van mij een soort Florence Nightingale terwijl ik dat in geen enkel opzicht ben. Maar ook dat kun je niet kiezen. Je hebt te eten wat je op je bord krijgt. Zeker op onze leeftijd.

Tachtig ben ik nu, maar zo voel ik me helemaal niet. Zo zie ik mezelf ook niet. Het is niet van mijn spiegelbeeld dat ik schrik, maar wel van hoe anderen me soms zien. Ze reduceren me tot mijn leeftijd. Alsof alle tachtigers één groot blok vormen en amper nog van elkaar te onderscheiden vallen. Gelukkig ben ik fysiek nog gezond, kan ik nog heel goed voor mezelf zorgen en rij ik nog met de auto. Alleen met taal heb ik het tegenwoordig wat moeilijker. Ik praat trager, kan soms niet op een woord komen of raak onderweg een gedachte kwijt. Dat is jaren geleden al begonnen. Mijn dochter had me met kennissen horen praten en zei achteraf: "Mam, jij bent helemaal niet in Dordrecht geboren." Natuurlijk niet. Dat wist ik zelf ook wel. Maar blijkbaar had ik dat tegen die mensen staan beweren. Ik weet nog heel goed dat ik het gevoel had dat de bodem onder mijn voeten verdween. Sindsdien voelt de wereld om me heen een stuk onveilig.

Soms ben ik iets aan het zeggen en komt er ondertussen een ander idee in me op. Als je jong bent, parkeer je dat dan even om het weer op te halen als je uitgesproken bent. Maar mij lukt dat niet meer. Tegen de tijd dat ik mijn zin af heb, kan ik me niet meer herinneren wat ik ook alweer had bedacht. Heel verwarrend is dat. Veel hangt af van mijn stemming en van het vertrouwen tussen mij en degene met wie ik praat. Gek genoeg raak ik moeiteloos uit mijn woorden als ik met kinderen bezig ben. Met hen kunnen werken, zoals ik altijd al heb gedaan, is wat mij het gelukkigst maakt. Kinderen bekijken je ook altijd op dezelfde manier, of je nu veertig of tachtig bent. Ze zien wel dat je wat moeilijker stapt of dat je haar een ander kleurtje krijgt, maar daardoor gaan ze je niet anders behandelen. Bij sommige volwassenen is dat wel anders. Aan hen merk ik het meteen als de taal me in de steek laat. Dan is het alsof er donkere schaduwen over hun gezichten schuiven.'

BIO

Geboren in Scheveningen (Nederland) op 25 juni 1938

Volgde een regieopleiding in Utrecht

Richtte in 1978 het Speeltheater Gent op (nu Kopergietery), waarvan ze decennialang de spil was

Kreeg in 1999 de titel van barones

Weduwe van de vader van haar drie kinderen

Woont met haar tweede man in hun ondertussen veel te grote huis

Hoofdstuk I: In de portemonnee

We zitten samen te aperitieven als Walter, mijn overbuurman, er schoorvoetend over begint. Hij maakt zich zorgen over zijn oude vader. Vroeger had Leopold (92) een vriendin, maar hun relatie verwaterde toen zij naar een bejaardentehuis vertrok. Wellicht voelde hij zich toen al eenzaam. Walter begon het in die periode vooral op te vallen dat Leopold altijd veel geld op zak had. Bij de bakker zag hij hoe zijn vader de verkoopster een briefje van 100 euro liet zien en vroeg of dat genoeg was voor zijn brood. Niet dat de oude man dement werd of zo. Hij was nog erg bij de pinken, maar wel oud.

Pas na lang aandringen biechtte hij op dat hij geregeld geld weggaf aan mensen uit de wijk. Niet alleen ging hij elke zaterdag en zondag koffiekoeken en taartjes kopen voor een paar dames uit de buurt, een van hen had bij de bakker ook een lopende rekening geopend die hij betaalde. Soms voor wel 30 euro per week. Die buurvrouw vroeg hem ook geregeld om haar boodschappen te betalen. Daar had ze recht op, vond ze, omdat hij meer pensioen kreeg dan zij. Een andere buur vond het dan weer heel normaal dat Leopold een auto voor hem kocht. De afspraak was dat hij hem overal heen zou brengen, want Leopold is niet goed ter been en kan daardoor zelf niet met de auto rijden. Maar voor elk ritje naar het koor, nog geen 10 kilometer verderop, rekende die zogenaamde vriend nog eens 50 euro aan. Walters vader klaagde